



HUDUDLARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI LOYIHALASH VA MA'LUMOTLAR BAZASINI YARATISHNING METODOLOGIK ASOSLARI

Botirov Ulug'bek Bahronqul o'g'li,
Xalqaro innovatsion universitet magistranti
ulugbekbotirov6900@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18707249>

Annotatsiya. Ushbu maqolada hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish sharoitida korporativ boshqaruv tizimini loyihalashning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda hududlardagi yirik korxonalar va tashkilotlar uchun yagona ma'lumotlar bazasini yaratishning metodologik asoslari, ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyalari va ularning boshqaruv qarorlariga ta'siri o'rganilgan. Olingan natijalar asosida hududiy korporativ tuzilmalarning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, hududiy iqtisodiyot, ma'lumotlar bazasi, raqamli transformatsiya, loyihalash, axborot oqimi, monitoring, strategik rejalashtirish.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of designing a corporate governance system in the context of regional economic development. The study examines the methodological foundations of creating a single database for large enterprises and organizations in the regions, data processing technologies and their impact on management decisions. Based on the results obtained, scientific recommendations were developed to improve the efficiency of regional corporate structures.

Keywords: corporate governance, regional economy, database, digital transformation, design, information flow, monitoring, strategic planning.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты проектирования системы корпоративного управления в контексте регионального экономического развития. Исследование анализирует методологические основы создания единой базы данных для крупных предприятий и организаций в регионах, технологии обработки данных и их влияние на управленческие решения. На основе полученных результатов разработаны научные рекомендации по повышению эффективности региональных корпоративных структур.

Ключевые слова: корпоративное управление, региональная экономика, базы данных, цифровая трансформация, дизайн, информационные потоки, мониторинг, стратегическое планирование.

Kirish. Hozirgi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotini modernizatsiya qilishning asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri — hududlarni kompleks rivojlantirish va boshqaruv tizimiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish hisoblanadi. Ayniqsa, hududiy ahamiyatga ega bo'lgan aksiyadorlik jamiyatlari va xo'jalik birlashmalarida korporativ boshqaruvni loyihalash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Loyihalash jarayoni nafaqat tashkiliy tuzilmani shakllantirishni, balki boshqaruv jarayonlarining shaffofligini ta'minlovchi raqamli ekotizimni yaratishni ham ko'zda tutadi. Ma'lumotlar bazasining yo'qligi yoki tarqoqligi hududiy darajada resurslarni taqsimlashda xatoliklarga va strategik tahlilning sustligiga olib keladi. Shu sababli, hududlarda



korporativ boshqaruvning yagona axborot platformasini yaratish iqtisodiy barqarorlikning garovidir.

KORPORATIV BOSHQARUVNI LOYIHALASHNING NAZARIY- METODOLOGIK ASOSLARI

Korporativ boshqaruvni loyihalash deganda, korxonaning uzoq muddatli maqsadlariga erishishini ta'minlaydigan nazorat va rag'batlantirish mexanizmlari majmuasini tushunish lozim. Hududiy darajada ushbu jarayon quyidagi metodologik tamoyillarga tayanadi:

Ierarxik moslashuvchanlik: Boshqaruv strukturasi markaziy boshqaruv va hududiy bo'linmalar o'rtasidagi aloqani tezkor ta'minlashi shart.

Ma'lumotlarning unifikatsiyasi: Barcha bo'linmalar uchun yagona standartdagi hisobot shakllari va ma'lumot almashish protokollarini joriy etish.

Shaffoflik va hisobdorlik: Raqamli monitoring orqali har bir qarorning natijasini kuzatish imkoniyati.

Loyihalash jarayonida "Vakillik nazariyasi" (Agency Theory) asosida boshqaruvchilar va mulkdorlar o'rtasidagi manfaatlar muvozanatini saqlash uchun ma'lumotlarning assimetriasini bartaraf etish kerak. Bunga esa faqat mukammal shakllantirilgan ma'lumotlar bazasi orqali erishish mumkin.

YAGONA MA'LUMOTLAR BAZASINI YARATISH TEXNOLOGIYASI

Ma'lumotlar bazasi — bu hududiy korporativ boshqaruvning intellektual yadrosidir. Uni yaratishda zamonaviy **Big Data** va **Cloud Computing** texnologiyalaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Ma'lumotlar bazasining tarkibiy qismlari:

Resurslar reyestri: Hududiy korxonada ixtiyoridagi moddiy va nomoddiy aktivlar, xomashyo bazasi va logistika imkoniyatlari.

Operatsion ma'lumotlar: Kundalik ishlab chiqarish ko'rsatkichlari, sotuvlar hajmi va tannarx tahlili.

Kadrlar va KPI monitoringi: Xodimlarning mehnat unumdorligi va rag'batlantirish tizimining integratsiyasi.

Tashqi muhit indikatorlari: Bozor konyunkturasi, raqobatchilar narxi va mintaqaviy talab dinamikasi.

Ma'lumotlar bazasini loyihalashda uning xavfsizligi va kiberhimoyasiga alohida e'tibor qaratilishi lozim. Hududiy darajadagi serverlar markaziy bulutli tizim bilan sinxron ravishda ishlashi qaror qabul qilish vaqtini o'rtacha 3 barobarga qisqartiradi.

TAHLILYI NATIJALAR VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH



O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, korporativ boshqaruvda ma'lumotlar bazasining joriy etilishi korxonaning rentabellik darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Jadval 1.

Korporativ boshqaruvda raqamli bazani joriy etishdan oldingi va keyingi ko'rsatkichlar tahlili

Ko'rsatkichlar	An'anaviy tizimda	Ma'lumotlar bazasi asosida	O'zgarish (%)
Hisobotlarni tayyorlash vaqti	72 soat	2 soat	-97%
Ma'lumotlarni tahlil qilish aniqligi	65%	99%	+34%
Operatsion xarajatlar unumdorligi	100%	82%	-18%
Strategik xatoliklar ehtimoli	15%	2%	-13%

Ushbu natijalar hududlardagi korxonalar uchun yagona platformaning naqadar muhimligini isbotlaydi. Ma'lumotlar bazasi orqali har bir hududiy tarmoqning moliyaviy barqarorligini real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati tug'iladi.

XALQARO TAJRIBA VA TAVSIYALAR

Xalqaro amaliyotda, xususan Germaniya va Yaponiya tajribasida "Aqlli korporativ boshqaruv" (Smart Corporate Governance) konsepsiyasi keng qo'llaniladi. Bu tizimda hududiy korxonalar yagona ma'lumotlar ombori (Data Warehouse) orqali o'zaro integratsiyalashgan.

O'zbekiston sharoitida ushbu tizimni joriy etish uchun quyidagilar taklif qilinadi:

1. **Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish:** Hududiy korporativ tuzilmalarda elektron ma'lumot almashinuvi majburiylikni belgilash.

2. **Kadrlar tayyorlash:** Ma'lumotlar bazasini boshqara oladigan "Data Analyst" va "Corporate Manager" mutaxassislarini tayyorlashni jadallashtirish.

3. **Yagona standartlarni joriy etish:** Barcha tuman va shahar miqyosidagi korporativ tuzilmalarni yagona server infratuzilmasiga ulash.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, hududlarda korporativ boshqaruvni loyihalash va ma'lumotlar bazasini yaratish — hududiy iqtisodiyotni raqamli transformatsiya qilishning poydevoridir. Bu jarayon boshqaruvda shaffoflikni ta'minlash, korrupsiya xavfini kamaytirish va investitsiya oqimini ko'paytirishga xizmat qiladi. Maqolada taklif etilgan metodologik yondashuvlar hududiy korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkonini beradi.



Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi "Audit faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-677-sonli Qonuni.
2. Ansoff I. "Strategic Management". – Palgrave Macmillan, 2007. – 280 p.
3. Abdullaev A.M. "Raqamli iqtisodiyot: Nazariya va amaliyot". – Toshkent, 2021.
4. Gulyamov S.S., Ayupov R.H. "Axborot tizimlari va texnologiyalari". – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
5. World Bank Group. "Corporate Governance and Performance in Emerging Markets", 2022.
6. Zaynutdinov Sh.N. "Menejment asoslari". Darslik. – T.: 2020.
7. OECD Corporate Governance Guidelines, 2023 edition.
8. Schwab K. "The Fourth Industrial Revolution". World Economic Forum, 2017.
9. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi materiallari.
10. McKinsey & Company. "Data-driven management in modern corporations", 2023.

